

mgr ADAM KUPCZYK
Uniwersytet Wrocławski

KONSTITUCYJNE PRAWA JEDNOSTKI W RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ A „NARODOWOŚĆ ŚLĄSKA”

W dzisiejszej Polsce grupa obywateli państwa polskiego uważa, że należy do odrębnego „narodu śląskiego” nie wymienionego w przyjętej w 2005 r. polskiej ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym. „Narodowość śląska” uznana została w czasie II wojny światowej przez III Rzeszę Niemiecką w celu pozyskania żołnierzy na wojnę¹. Obywatele polscy z obszarów wcielonych w tym czasie do III Rzeszy Niemieckiej walczyli głównie w Wehrmachcie na froncie wschodnim oraz w niemieckim korpusie ekspedycyjnym (*Deutsches Afrikakorps*)² w Afryce Północnej. Jednak ważną informacją jest to, że za akceptacją rządu polskiego i generała Sikorskiego obywatele polscy z rejonu polskiego Śląska wcielonego do III Rzeszy Niemieckiej wstępowali do armii niemieckiej z obawy o życie swoje i swoich rodzin, a w sytuacji sprzyjającej ucieczce lub kiedy dostali się do niewoli masowo wstępowali do Armii Polskiej pod przybranymi nazwiskami ze względu na bezpieczeństwo swoje i swoich rodzin w okupowanej Polsce. Na zachodzie do armii generała Andersa, a na wschodzie do I armii Wojska Polskiego. Znane są przykłady z historii Polski, kiedy w defiladzie zwycięstwa po zakończeniu II wojny światowej brali udział polscy kombatanci posiadający najwyższe niemieckie odznaczenie wojskowe – Krzyż Żelazny i jednocześnie polskie wysokie oznaczenia wojskowe – Krzyż Walecznych.

W okresie transformacji systemowej w Polsce i liberalizacji polityki wobec mniejszości narodowych sprawa „narodowości śląskiej” ponownie stała się tematem wielu debat naukowych i społecznych. W dalszym ciągu grupa obywateli polskich zamieszkujących teren Śląska dąży do uznania jej za odrębny naród. Trzeba tu również zauważyć, że Śląsk, a szczególnie Górny Śląsk, to strategiczny obszar państwa polskiego bogaty w surowce naturalne i rozwinięty przemysłowo. Obszar ten w okresie odradzania się państwa polskiego po 123 latach rozbiorów był terenem, na którym miały miejsce trzy powstania śląskie, w których ludność polska zamieszkała na tym obszarze walczyła o przyłączenie tego terenu do Polski, a wśród nich tak znany Polak i zarazem Ślązak jak Wojciech Korfanty³.

1 *Policyjny spis ludności w rejencji katowickiej*, „Zaranie Śląskie” kwartalnik, rok 1969, z. 3, Wyd. Śląskiego Instytutu Naukowego, Katowice 1969, s. 362–373.

2 *Gazety wojenne, 21 – Romnel lądje w Afryce*, P.O. Polska, Warszawa 1998.

3 W. Zieliński, *Wojciech Korfanty: 1873–1939. Polski komisarz plebiscytowy i dyktator III powstania śląskiego*, Katowickie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, Katowice 1983.

W latach 2002 oraz 2011 „narodowość śląska” została uznana na potrzeby Polskiego Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań⁴. Spis ten wykazał liczbę ludności uznających swoją narodowość jako „narodowość śląską” w 2011 r. na 847 tysięcy obywateli państwa polskiego w porównaniu z liczbą 173 tys. 153 osoby w 2002 r. Dane te świadczą o stale rosnącej liczebności tej grupy ludności i dlatego nie należy ich lekceważyć. Aktualnie ludność ta zarejestrowała własne Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej. Jednak czy „narodowość śląska” rzeczywiście istnieje i jaki jest stosunek państwa polskiego do tej grupy obywateli polskich, którzy czują swoją przynależność do „odrębnego narodu śląskiego”, chciałbym to wykazać w niniejszym opracowaniu.

1. Państwo polskie a mniejszości narodowe i etniczne

Rzeczpospolita Polska od początku swojego istnienia w ścisłym centrum kontynentu europejskiego poprzez swoje położenie geograficzne przychylnie spoglądała na osiedlanie się różnych grup narodowościowych i etnicznych. Sprzyjały temu szlaki handlowe przechodzące przez państwo polskie ze wschodu na zachód a także sytuacja polityczna w różnych okresach historycznych na kontynencie europejskim. W dodatku Rzeczpospolita Polska, co należy podkreślić, nigdy w swojej historii nie wypędziła żadnej mniejszości narodowej czy etnicznej ze swojego terytorium. Państwo polskie zawsze było gościnne dla przybyszów z innych krajów świata, przykładem mogą być Żydzi czy Tatarzy. Prawo Rzeczpospolitej Polskiej, a także jej obywatele, zawsze było przyjazne i liberalne w stosunku do mniejszości ją zamieszkujących. Do dnia dzisiejszego Polacy biorą udział we wszystkich akcjach humanitarnych na całym świecie, a społeczeństwo polskie hojnie wspomaga datkami finansowymi organizacje pomagające ludziom na całym świecie. Najbardziej znanymi w Polsce organizacjami pożytku publicznego wspomagającymi potrzebujących ludzi na całym świecie są Caritas Polska Konferencji Episkopatu Polski oraz Polska Akcja Humanitarna założona i prowadzona przez panią Janinę Ochojską.

W 1569 r. Rzeczpospolita Polska na mocy Unii Lubelskiej łączy się w jedno państwo z Wielkim Księstwem Litewskim. Powstaje Rzeczpospolita Obojga Narodów⁵. Łącząc się w jeden organizm państwowy państwo polskie razem z Litwą tworzy państwo wielonarodowe o wielu kulturach i religiach. Już 28 stycznia 1573 r. zostaje uchwalona ustawa gwarantująca wolność wyznania i sumienia w Rzeczpospolitej Polskiej. Państwo polskie staje się państwem przyjaznym dla wszystkich mniejszości. W okresie II Rzeczpospolitej wielonarodowe państwo polskie przyjazne dla wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych daje również schronienie przyjmując emigrantów z niemieckiej III Rzeszy po słynnej nocy kryształowej⁶, która wydarzyła się w nocy z 9 na 10 listopada 1938 r. Są to głównie emigranci narodowości

4 Raport z wyników. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2012.

5 P. Jasienica, *Rzeczpospolita Obojga Narodów*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1986, *passim*.

6 K. Jonca, *„Noc Kryształowa”. Ze studiów nad nowoczesną techniką pogromu z 9–10 listopada 1938 r. w Trzeciej Rzeszy*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1991.

żydowskiej będący jednocześnie obywatelami polskimi. W czasie II wojny światowej obywatele polscy z narażeniem życia pomagali przetrwać ludności żydowskiej. Polski ruch oporu założył specjalną organizację Rady Pomocy Żydom „Żegota”. Jednym z ocalonych członków mniejszości żydowskiej jest ambasador Izraela w Polsce w latach 2001–2003, pan profesor Szewach Weiss.

W dzisiejszej Polsce prawa mniejszości narodowych i etnicznych gwarantowane są w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej przez Zgromadzenie Narodowe 2 kwietnia 1997 r. i zatwierdzonej w ogólnokrajowym referendum 25 maja 1997 r. oraz w szeregu polskich ustaw prawnych. Już w 1995 r. Polska podpisała sporządzoną w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. Konwencję ramową o ochronie mniejszości narodowych, ratyfikowała ten dokument 10 listopada 2000 r., a stroną Konwencji stała się dnia 1 kwietnia 2001 r.

Podstawowe prawa wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych uregulowane zostały w art. 35 Konstytucji RP, który mówi w ust. 1: „Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury; oraz w ust. 2: Mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej⁷”. W art. 13 Konstytucji RP zakazano istnienia organizacji, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową. Wszystkie wartości zawarte w art. 35 Konstytucji RP zostały rozwinięte w ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Ustawa ta reguluje zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych, realizację zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie narodowe i etniczne, również regulacje tych spraw poprzez wykonywanie zadań i kompetencji przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego. Ustawa ta w jednej z najważniejszych regulacji stanowi zakaz stosowania środków w kierunku asymilacji osób należących do mniejszości wbrew ich własnemu, swobodnemu wyborowi.

Polska Konstytucja przyznaje szereg praw mniejszościom narodowym i etnicznym. I tak w art. 32 Konstytucji stanowi: wszyscy wobec prawa są równi. Artykuł 53 daje prawo do swobodnego wyznawania religii a art. 25 do równouprawnienia wszystkich Kościołów w kraju. Na podstawie uprawnień konstytucyjnych m.in. art. 25 Kościoły mają prawo do nauki religii, z którego szeroko korzystają i bez żadnego ograniczenia nauczają religii mniejszości zgodnie z ich wyznaniem. Natomiast art. 25 ust. 4 ustawy z dnia 17 maja. 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania⁸ stanowi realizację wszystkich praw obywateli w audycjach radiowych i telewizyjnych bez względu na ich religię i wyznanie. Konstytucja gwarantuje również w art. 27 swobodne posługiwanie się językiem mniejszości w życiu publicznym oraz prywatnym. W art. 70 Konstytucji ust. 4 zapisany jest dostęp do wykształcenia dla mniej-

7 Art. 35 ust. 1 i 2 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

8 Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz. U. Nr 29, poz. 155 z późn. zm.

szości, a prawa wyborcze zagwarantowane są w: art. 96 ust. 2, art. 169 ust. 2 i art. 127 ust. 1.

Prawo mniejszości narodowych i etnicznych do swobodnego udziału w życiu politycznym Kraju gwarantuje Polska Ordynacja wyborcza. W art. 133 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej do Sejmu czytamy, że komitety wyborcze, zarejestrowanych, organizacji mniejszości, narodowych, które zarejestrowały listy kandydatów na posłów, przy podziale mandatów pomiędzy listy okręgowe mają prawo do uwzględnienia ich list bez obowiązku uzyskania na nie 5% głosów ważnie oddanych w skali kraju lub zwolnienie z konieczności uzyskania 8% głosów w skali kraju przy podziale mandatów pomiędzy listy ogólnopolskie⁹. Aby skorzystać z jednego z tych uprawnień, należy złożyć oświadczenie komitetu wyborczego organizacji mniejszości narodowej Państwowej Komisji Wyborczej, która „potwierdza” otrzymanie oświadczenia, co oznacza, że staje się ono wiążące dla komisji wyborczych (art. 134 ust. 2). Regulacja ta ma na celu wyrównanie szans obywateli polskich należących do mniejszości narodowych w ich udziale w życiu politycznym kraju.

Polska uchwaliła oraz nowelizowała m.in. akty prawne, takie jak: Kodeks pracy¹⁰, w wersji obowiązującej od 1 stycznia 2004 r. w art. 11 z indeksem 3 oraz art. 18 z indeksem 3 zakazuje jakiegokolwiek dyskryminacji również ze względu na pochodzenie narodowe i etniczne; ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zawierająca przepisy antydyskryminacyjne na rynku pracy; ustawa o pomocy społecznej, która stanowi, że prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje m.in. osobom posiadającym obywatelstwo polskie, mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; ustawa o równym traktowaniu w art. 6, 7 i 8 zakazuje dyskryminacji dostępu i korzystania z opieki społecznej, dostępu do oświaty, szkolnictwa wyższego i opieki zdrowotnej, również dostępu do zatrudnienia i szkoleń zawodowych. Ponadto Kodeks karny penalizuje przestępstwa na tle narodowościowym w art. 118, 118a, 119, 126a oraz 256 par. 1 i w art. 257.

Uchwalenie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym jest wyrazem potwierdzenia na arenie międzynarodowej gotowości Polski do prowadzenia nowoczesnej polityki wobec mniejszości narodowych i etnicznych. Polska przed uchwaleniem tej ustawy wyrażała swoją gotowość do prowadzenia nowoczesnej polityki wobec mniejszości poprzez respektowanie postanowień organów rządowych organizacji międzynarodowych głównie ONZ i Rady Europy oraz ratyfikując najważniejsze dokumenty regulujące prawa mniejszości narodowych, a jako główny dokument Konwencję ramową Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych w końcu 2000 r. Na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym została powołana Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych¹¹ jako organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów, w której skład wchodzi 35 członków. Są to: 13

9 Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 46, poz. 499 z późn. zm.

10 Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.

11 Dostępne 5 maja 2013 r.: <https://mac.gov.pl/komisja-wspolna-rzadu-i-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych/>, 2013, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, 00-060 Warszawa, ul. Królewska 27.

przedstawicieli organów administracji rządowej, 19 przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych, 2 przedstawicieli posługujących się językiem regionalnym kaszubskim oraz sekretarz Komisji reprezentujący ministra do spraw wyznań religijnych i mniejszości narodowych i etnicznych. Każdą z mniejszości narodowych i etnicznych reprezentuje w Komisji od 1 do 2 przedstawicieli.

2. „Narodowość śląska” a państwo polskie

Na podstawie wyżej wymienionych faktów historycznych możemy zobaczyć otwarty stosunek Polski i Polaków do mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących państwo polskie. Stosunek ten od wieków był pozytywny wobec wszystkich przybyśców na terytorium Polski. W obecnych czasach sytuację tę widzimy w aktach prawnych i ustawach sprzyjających codziennemu życiu wszystkim mniejszościom na terenie państwa polskiego.

W 1996 grupa r. polskich obywateli zamieszkujących Śląsk, czując swoistą potrzebę przynależności do innego narodu, założyła Związek Ludności Narodowości Śląskiej¹². Związek ten odmowną decyzją polskich sądów w 1996 r. nie został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego w dziale stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej. W dniu 17 lutego 2004 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka¹³ w Strasburgu po złożonym odwołaniu przez Związek Ludności Narodowości Śląskiej oddalił jego odwołanie, podtrzymując stanowisko Polski. W kwietniu 2006 r. Sąd Rejonowy w Katowicach a następnie w lipcu 2006 r. Sąd Okręgowy w Katowicach rozpatrzył odmownie wnioski o rejestrację Związku Ludności Narodowości Śląskiej, odmawiając prawa rejestracji Związku.

Polska ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym¹⁴ z 6 stycznia 2005 r. w art. 2 w ust. 2 wymienia dziewięć mniejszości narodowych, a w ust. 4 cztery mniejszości etniczne, nie wymieniając wśród wszystkich tych mniejszości „narodowości śląskiej”. Ponadto omawiana ustawa w art. 2 ust. 1 punkt 6 stanowi, że mniejszością narodową w Polsce jest grupa obywateli, która „utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie”¹⁵. Jak powszechnie wiadomo, państwa śląskiego nie ma na mapie świata.

Po ponownej próbie rejestracji przez obywateli polskich odczuwających wewnętrzną przynależność do „narodu śląskiego” Związku Ludności Narodowości Śląskiej pod zmienioną nazwą Stowarzyszenia Osób Deklarujących Przynależność do Narodowości Śląskiej polskie sądy ponownie odmówiły rejestracji stowarzyszenia. Polskie sądy nie mogły zarejestrować stowarzyszenia niezgodnie z powyższymi ustaleniami ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym. Dnia

12 Dostępne 28 maja 2013 r.: <http://zlns.republika.pl/index.htm>, Związek Ludności Narodowości Śląskiej Rok Założenia 1996 – strona oficjalna.

13 Dostępne 28 maja 2013 r.: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>, strona główna Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

14 Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz. U. Nr 17, poz. 141.

15 Art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz. U. Nr 17, poz. 141.

17 listopada 2007 r. Stowarzyszenie Osób Deklarujących Przynależność do Narodowości Śląskiej ponownie złożyło skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, który ponownie podtrzymał stanowisko Polski, podtrzymując swoje stanowisko z 2004 r.

Status prawny państwa polskiego reprezentowanego przez polskie sądy oraz stanowisko Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w stosunku do „narodowości śląskiej” opisuje Prezes Polskiego Trybunału Konstytucyjnego profesor Marek Safjan w publikacji *Pozycja mniejszości w Polsce w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*.

Powyższa publikacja analizuje cały proces rejestracji Związku Ludności Narodowości Śląskiej, opisując go od strony prawnej oraz odnosząc się do historii Śląska i ludności zamieszkującej ten region państwa polskiego. Safjan trafnie i słusznie odnosi się do całej sprawy, pisząc: „Na sprawę tę warto zwrócić uwagę, ponieważ sprowokowała ona po raz pierwszy w polskim (ale też i chyba europejskim) orzecznictwie wypowiedzi na temat sposobu rozumienia pojęcia mniejszości narodowej i podjęcie próby odróżnienia jej od grupy etnicznej i społeczności regionalnej. Z tego też względu rozstrzygnięcia w tej sprawie mają charakter ogólniejszy wykraczającego poza ramy konkretnego sporu, który dotyczył społeczności Ślązaków [...]”¹⁶.

Najważniejsza część całej publikacji dotyczącej rejestracji Związku Ludności Narodowości Śląskiej zawarta w powyższej publikacji opisuje stanowisko polskich sądów w stosunku do Ślązaków, ludności zamieszkałej region Śląska. Safjan opisuje tę sprawę w następujący sposób: „Sądy polskie stanęły na stanowisku, że Ślązacy stanowią grupę o charakterze etnicznym, nie zaś narodowościowym. W polskiej literaturze etnograficznej XIX i XX w. Ślązakami określano autochtoniczną ludność pochodzenia polskiego zamieszkującą obszar Śląska – krainy geograficzno-historycznej¹⁷; współcześnie zaś, wobec zmian politycznych i społecznych, termin ten jest odnoszony również do ludności napływowej zamieszkującej od kilku pokoleń te tereny i identyfikującej się z nowym regionem zamieszkania oraz do ludności niemieckojęzycznej związanej ze Śląskiem urodzeniem, zamieszkaniem i tradycją. [...] **Z całą pewnością Ślązacy należą do grupy regionalnej o bardzo dużym poczuciu tożsamości, również kulturowej i nie można negować także ich regionalnej odrębności. To wszystko nie wystarczy jednak do przyjęcia, że stanowią odrębny naród. Nigdy bowiem w powszechnej świadomości nie byli postrzegani jako odrębny naród i nigdy do tej pory nie próbowali określić swojej tożsamości w kategoriach narodowych. Wręcz przeciwnie, historia Śląska wskazuje jednoznacznie, że rodzimi mieszkańcy, mimo, że przez kilka stuleci ich ziemie znajdowały się poza obszarem państwa polskiego i pod silnym wpływem germanizacyjnym, zachowali swoją odrębność kulturową i język przynależne etnicznie do pnia kultury polskiej. Są zatem Ślązakami w rozumieniu regionalnym, a nie narodowym.** [...] W funkcjonującej w Polsce tradycji, pojęcie mniejszości narodowej jest nadawane tym grupom, które mają swoją większość poza granicami kraju, inaczej mówiąc, mniejszość to taka grupa

16 Dostępne 30 maja 2013 r.: <http://www.trybunal.gov.pl/wiadom/Komunikaty/20031003/20031003.pdf>, *Pozycja mniejszości w Polsce w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*.

17 Dostępne 23 maja 2013 r.: <http://www.trybunal.gov.pl/wiadom/Komunikaty/20031003/20031003.pdf>, *Pozycja mniejszości w Polsce w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*.

etniczna, która ma wsparcie w większości poza granicami kraju. Tradycyjnie nasze społeczeństwo nie było skłonne do uznawania za mniejszości narodowe tych grup, które miały wprawdzie odrębność kulturową, lecz nie miały przynależności państwowej. Dlatego m.in. przez długi czas Romów uznawano za grupę etniczną, a nie narodową. Ponadto sąd apelacyjny zwrócił uwagę, że rejestracja stowarzyszenia oznaczałaby obejście prawa, w szczególności przepisów ordynacji wyborczej ustanawiającej tzw. progi wyborcze oraz przyznanie szczególnych preferencji przysługujących z mocy prawa mniejszościom narodowościowym grupie założycieli Związku, a więc uprzywilejowanie jej wobec innych środowisk i grup regionalnych oraz etnicznych”¹⁸.

W dalszej części powyższej publikacji czytamy o stanowisku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w stosunku do całej sprawy. Europejski Trybunał Praw Człowieka podtrzymuje stanowisko sądów polskich w stosunku do odmowy rejestracji Związku Ludności Narodowości Śląskiej, argumentując swoje postanowienie w następujący sposób: „Państwa są jednak uprawnione do badania, czy cele i działalność stowarzyszenia są zgodne z krajowym porządkiem prawnym, ale muszą czynić to w sposób zgodny z ich zobowiązaniami na gruncie Konwencji i podlegający kontroli Trybunału”¹⁹.

Swoje postanowienie w stosunku do odmowy rejestracji Związku Ludności Narodowości Śląskiej zawarte i opisane w powyższej publikacji przez Safjana Europejski Trybunał Praw Człowieka uzasadnia w następujący sposób: „**Trybunał Europejski uznał zarazem argumentację polskich władz**, które uzasadniając swoją odmowę zarejestrowania stowarzyszenia skarżących pod nazwą Związek Ludności Narodowości Śląskiej wskazywały, że zarówno zamierzona nazwa, jak i niektóre zapisy statutu Związku, które charakteryzowały Ślązaków jako mniejszość narodową zmierzały do obejścia przepisów ordynacji wyborczej. Konsekwencją uznania członków Związku za mniejszość narodową w procesie rejestracji stowarzyszenia, byłoby uzyskanie nienależnych im – zdaniem władz polskich przywilejów zagwarantowanych dla mniejszości narodowych na mocy właściwych przepisów. Nazwa wybrana przez skarżących dla ich stowarzyszenia byłaby myląca dla społeczeństwa i sprzeczna z prawem. W rezultacie doszłoby do naruszenia zasady równości wobec prawa, a w konsekwencji rejestracja stowarzyszenia skarżących, jako mniejszości narodowej byłaby dyskryminująca dla innych grup etnicznych”²⁰.

Europejski Trybunał Praw Człowieka, podtrzymując swoje stanowisko w stosunku do odmowy rejestracji przez polskie sądy Związku Ludności Narodowości Śląskiej, stwierdził, że demokracja oparta jest na kompromisie wymagającym różnego rodzaju ustępstw od jednostek i grup społecznych żyjących w danym państwie i to państwo współtworzących dla zapewnienia stabilności funkcjonowania państwa, w którym żyją. Ustępstwa różnego rodzaju odnoszą się głównie do zapewnienia stabilności systemu wyborczego, który jest najważniejszą podstawą do funkcjonowania każdego demokratycznego państwa.

Ze wszystkich powyższych powodów Europejski Trybunał Praw Człowieka wy-

18 *Ibidem*.

19 Dostępne 28 maja 2013 r.: <http://www.trybunal.gov.pl/wiadom/Komunikaty/20031003/20031003.pdf>, *Pozycja mniejszości w Polsce w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*.

20 *Ibidem*.

rokiem w sprawie Gorzelik i inni przeciwko Polsce²¹ podtrzymał stanowisko polskich sądów odmawiające rejestracji Związku Ludności Narodowości Śląskiej, nie dopatrując się w działaniu sądów polskich naruszenia art. 11 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

3. Istnienie „narodowości śląskiej”

Istnienie „narodowości śląskiej” rozstrzyga polska ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym z 6 stycznia 2005 r. w art. 2 w ust. 1 pkt 6 oraz w art. 2 ust. 2 i ust. 4, nie wymieniając w tej ustawie „narodowości śląskiej” jako istniejącej mniejszości narodowej oraz etnicznej w państwie polskim.

Odrębne stanowisko w analizowanej kwestii zaprezentował Sąd Rejonowy w Opolu VIII Wydział Krajowego Rejestru Sądowego (Sygnatura akt OP VIII Ns-Rej. KRS 7263/11/832 KRS 405947), który postanowieniem z dnia 21 grudnia 2011 r. zdecydował o wpisaniu do Krajowego Rejestru Sądowego w dziale stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej Stowarzyszenia Osób Narodowości Śląskiej. Na podstawie Postanowienia Sądu Okręgowego w Opolu Sądu Gospodarczego²² z dnia 7 września 2012 r. oddalającego apelację Prokuratora Okręgowego w Opolu na Postanowienie Sądu Rejonowego w Opolu VIII Wydziału Krajowego Rejestru Sądowego o wpisie powyższego Stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego, Postanowienie Sądu Rejonowego w Opolu utrzymało swoją moc prawną.

Państwo polskie szanuje prawa wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych. Zgodnie z art. 58 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. mówiącym w ust. 1, że „każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się”²³ sądy polskie zarejestrowały Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej. Jednak art. 32 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. mówi: „Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne [ust. 1]; Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny [ust. 2]”²⁴.

W mojej ocenie uznanie „narodowości śląskiej” jest sprzeczne z polskim porządkiem prawnym, a tym samym z ustanowionymi zasadami społecznymi i obywatelskimi w polskiej Konstytucji. Uznanie narodowości, która nie istnieje zgodnie z prawem zawartym w polskiej ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych, narusza konstytucyjne zasady równości wobec prawa wszystkich obywateli polskich zawartych w Konstytucji RP. Uznanie takiej narodowości nadaje szereg przywilejów wywyższających tę grupę polskich obywateli w stosunku do innych obywateli RP. Przywileje te wiążą się ze zwolnieniem z progów wyborczych zawartych w Polskiej Ordynacji Wyborczej, wywyższając wybraną grupę obywateli polskich ponad wszystkich obywateli niezgodnie z zasadami zawartymi w art. 32 polskiej Konstytucji.

21 *Ibidem*.

22 Postanowienie Sądu Okręgowego w Opolu Sądu Gospodarczego z dnia 7 września 2012 r., sygn. akt. VI Ga 118/12.

23 Art. 58. ust. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

24 Art. 32. ust. 1 i 2 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

Warto również mieć na uwadze to, że ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych jako główne kryterium istnienia mniejszości narodowej w Polsce podaje wymóg „utożsamiania się z narodem zorganizowanym we własnym państwie”²⁵. Jak wiemy, państwa śląskiego nie ma na mapie świata. Zgodnie z kryterium zawartym w powyższej ustawie „narodowość śląska” musiałaby utożsamić się z już istniejącym narodem zorganizowanym we własnym państwie.

W dniu 17 listopada 2007 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, podtrzymując swoje stanowisko z dnia 17 lutego 2004 r. w stosunku do odmowy rejestracji przez polskie sądy Związku Ludności Narodowości Śląskiej, nie rozstrzygnął kwestii narodowości śląskiej. Trzech sędziów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu zgłosiło zdanie odrębne.

20 marca 2009 r. w Strasburgu Komitet Doradczy Konwencji Ramowej o Mniejszościach Narodowych przyjął Drugą Opinię Dotyczącą Polski i w punktach 37–38 zalecił polskiemu rządowi podjęcie rozmów z ludnością śląską oraz działania dla ochrony jej kultury, języka i tożsamości. W art. 38 powyższej opinii czytamy:

Władze zachęcane są w szczególności do otwartego dialogu z osobami, które wyrażają zainteresowanie ochroną zapewnianą przez Konwencję, takimi jak ludność śląska, na temat możliwości objęcia ich zakresem obowiązywania Konwencji ramowej. Jednocześnie, władze powinny podjąć działania wspierające zachowanie kultury i tożsamości zainteresowanych²⁶.

W uzasadnieniu Postanowienia Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 7 września 2012 r. czytamy: „Pojęcie narodowości od lat budzi spory wśród socjologów, antropologów, etnografów i historyków. Polski ustawodawca zdefiniował jednak to pojęcie w ustawie z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r., wskazując, że jako narodowość rozumie deklaratywną, opartą na subiektywnym odczuciu, indywidualną cechę każdego człowieka, wyrażającą jego związek emocjonalny, kulturowy lub związany z pochodzeniem rodziców, określonym narodem lub wspólnotą etniczną”²⁷.

Ponadto w powyższym uzasadnieniu czytamy również: „Zdaniem Sądu Okręgowego definicja narodowości zawarta w ustawie o narodowym spisie powszechnym nie przesądza istnienia narodowości śląskiej, tak samo jednak, brak wymienienia tej narodowości w ustawie o mniejszościach narodowych nie dowodzi nieistnienia narodowości śląskiej; **O tym, iż narodowość śląska nie jest mniejszością narodową w rozumieniu ustawy i nie przysługują jej określone tą ustawą przywileje, zdecydowała większość parlamentarna. Ta decyzja większości nie dowodzi jednak, że takiej mniejszości faktycznie nie ma**”²⁸.

Zgodnie z powyższymi faktami i regulacjami prawnymi państwo polskie przestrzega zasad konstytucyjnych praw jednostki w Polsce. Jednak na podstawie

25 Art. 2 ust. 1 punkt 6 Ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz. U. Nr 17, poz. 141.

26 Dostępne 20 maja 2013 r.: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_2nd_OP_Poland_pl.pdf, *Komitet Doradczy Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych. Druga Opinia Dotycząca Polski, przyjęta w dniu 20 marca 2009 r.*

27 Postanowienie Sądu Okręgowego w Opolu Sądu Gospodarczego z dnia 7 września 2012 r., sygn. akt. VI Ga 118/12.

28 *Ibidem*.

wszystkich powyższych faktów zgodnie z zasadą powinności zawartą w przyjętej przez Polskę Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych: „szanowaniu etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej tożsamości każdej osoby należącej do mniejszości narodowej, lecz także tworzenia odpowiednich warunków pozwalających im wyrażać i rozwijać tą tożsamość”²⁹ oraz na postawie zaleceń dla polskiego rządu w przyjętej 20 marca 2009 r. w Strasburgu przez Komitet Doradczy Konwencji Ramowej o Mniejszościach Narodowych Drugiej Opinii Dotyczącej Polski na podstawie punktów 37 i 38 powinny zostać przeprowadzone badania naukowe wyjaśniające tę sprawę. Badania naukowe przeprowadzone w powyższym zakresie powinny wyjaśnić dokładnie historię, kulturę oraz etnografię grupy ludzi odczuwających swoją przynależność do „narodu śląskiego”. Na podstawie badań naukowych można będzie rozstrzygnąć istnienie „narodowości śląskiej”. Wówczas badania empiryczne i doktryna zdecydują o istnieniu bądź nieistnieniu „narodu śląskiego”.

Urodzony na Śląsku w Sławęcicach w 1930 r. polski naukowiec profesor Wydziału Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego Karol Jonca³⁰, który jest autorem i redaktorem ponad dwustu publikacji naukowych o tematyce stosunków polsko-niemieckich, nigdy nie dowodził istnienia „narodowości śląskiej”, chociaż sam z dumą podkreślał, że jest „synem ziemi śląskiej”, będąc jednocześnie obywatelem i synem narodu polskiego.

29 Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych, sporządzona w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r., Dz. U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209.

30 Dostępne: <http://www.kedzierzynkozle.pl/portal/index.php?t=200&id=30739>, *Urząd Miasta Kędzierzyn-Koźle, Honorowi obywatele miasta Kędzierzyn-Koźle.*